

10. december 2020

J. nr. 00.17.00A30-0002

Referat for møde i Grønt Dialogforum den 9. december 2019 kl. 16-18 i mødelokale A på Ullasvej 23

Deltagere: Leif Olsen (NMU), Ole Rødvig (NMU), Jens S. Koefoed (Bornholms Landbrug), Kurt Jensen (Friluftsrådet), Christian Prip (Danmarks Naturforeningsforening), Kåre Kristiansen (Dansk Ornitologisk Forening), Mogens Ellebye (Danmarks Jægerforbund), Hans Jørgen Jensen (LAG Bornholm), Elisabeth Falk (Foreningen Bornholm), Erik Thorsen (Danmarks Sportsfiskerforbund), Cæsar Funch Jensen (BOFA), Steffen A. Jørgensen samt Karsten Raae (Skovdyrkerne), Klaus Vesløv (Bornholms Energi & Forsyning), Søren Friese (Naturstyrelsen Bornholm), John Jespersen (Bornholms Miljø- og Energiforening), Ole Holm Pedersen (NMF) og Katrine Høst (NMF).

Afbud/ikke mødt: Niclas Fick (NMU), Michael Brandt-Bernbom (NMF), Pernille Lydolph (Destination Bornholm), Finn Ole Nielsen (Bornholms Museum), Lena Schenk (RIS), Karen Nørregaard (Bornholmske Borgerforeningers Samvirke) og Peter Haase (Bornholms Naturhistoriske Forening).

Forkortelse:

NMU: Natur- og Miljøudvalget

NMF: Center for Natur, Miljø og Fritid

RIS: Center for Regional Udvikling, IT og Sekretariat

Referent:

Katrine Høst (NMF)

Punkterne er inddelt i:

B = beslutnings- eller godkendelsespunkt

O = orienteringspunkt

D = drøftelse

1. Godkendelse af dagsorden (B)

Der blev budt velkommen til Christian Prip, som ny repræsentant for Danmarks Naturfredningsforening Bornholm. Christian Prip afløser Poul Weise.

Der blev orienteret om, at dagsordenspunkt 7 måtte udgå, da oplægsholderen var blevet forhindret i at deltage i mødet. Dagsordenen blev herefter godkendt uden bemærkninger.

2. Godkendelse af referat fra møde den 9. september 2019 (B)

Det udsendte referat med tilføjelser blev godkendt uden bemærkninger.

3. Forslag om hurtigere referater (B)

NMF vil som sekretariat for Grønt Dialogforum bestræbe sig på at få forslag til mødereferat hurtigere ud til Grønt Dialogforums medlemmer efter hvert møde. Den formelle godkendelse af referatet vil dog som hidtil først ligge på det næste møde i Grønt Dialogforum.

4. Godkendelse af mødeplan for 2020 (B)

Det blev besluttet, at der afholdes tre ordinære møder i de måneder, hvor møderne plejer at ligge – det vil sige marts/april, august/september og december. Endvidere lægges der et ekstra møde ind i januar/februar om projektet Bornholms Grønne Bølge. Til dette møde kan deltagerkredsen udvides. Mødedatoer og mødeindkaldelser udsendes senere.

5. Oplæg om flisproduktionen på Bornholm ved Skovdyrkerne (O)

Som opfølgning på snakken om skov på sidste møde i Grønt Dialogforum havde Steffen Jørgensen fra Skovdyrkerne tilbudt at sige noget om flisproduktionen på Bornholm. Steffen havde inviteret Karsten Raae fra Skovdyrkerne til også at deltage, idet Karsten Raae står bag en biomasseundersøgelse, som Skovdyrkerne udarbejdede for Bornholms Regionskommune tilbage i 2011.

Steffen Jørgensen startede med at redegøre for, hvordan et skovningsprojekt hos en privat lodsejer foregår. Konsulenten fra Skovdyrkerne besøger først skovejeren, og dennes målsætning for skoven gennemgås. Relevante bæredygtighedskrav for skoven gennemgås. Det kan være skovloven, en PEFC eller FSC-certificering (certificering af bæredygtig skovdrift) og/eller SPB-brancheaftalen (brancheaftale mellem biomasseproducenter og varmeværker i Danmark, hvor biomasseproducenterne skal dokumentere, at skovningen er bæredygtig).

Er der tale om, at der skal leveres flis i henhold til SPB-aftalen, vil der inden skovningen blive foretaget et screeningsarbejde for at se, hvad der skal passes på i skoven. Det er et krav til entreprenøren, at denne har et kursus i maskinfærdighed i naturnær skovdrift og dækmontering. Konsulenten søger altid at få mest muligt gavntil ud af det skovede (til f.eks. møbler osv.), mens flisproduktionen er restprodukter. På Bornholm skal al flis, som leveres til BEOF være SPB-certificeret. BEOF kan ikke aftage flis, hvis det ikke lever op til SPB-aftalen.

Kåre Kristiansen/DOF stillede spørgsmål til, hvad der har ændret sig med SPB-aftalen i forhold til, hvad man har gjort tidligere. Ifølge Steffen Jørgensen er det ændrede, at man skal dokumentere det, man gjorde i forvejen. Dog er kravet til entreprenøren noget, man har tilføjet. Og så er man generelt blevet mere opmærksomme.

Kåre Kristiansen/DOF stillede spørgsmål til, hvordan man undgår spor i skoven. Steffen Jørgensen redegjorde for, at man har fokus på at køre på de rigtige tidspunkter med det rette dæktryk, og at man ved behov udlægger materiale til at køre på.

Jens Kofoed/Bornholms Landbrug & Fødevarer påpegede, at det alligevel kan være svært at undgå spor, idet alle gerne vil have skovning gjort på det rigtige tidspunkt, men det kan ikke altid lade sig gøre.

Klaus Vesløv/BEOF: Hvis man ikke kan få certificeret flis, f.eks. i perioder hvor det er for vådt til at køre i skoven, har BEOF tidligere i en periode valgt at bruge kul i stedet for ikke-certificeret flis. Det er et krav også i skovloven, at man ikke må ødelægge underskoven.

Karsten Raae/Skovdyrkerne supplerede med at redegøre for, at der bag SPB-screeningen ligger Miljøstyrelsens HNV-kort (registrering af High Nature Value). Screeningen resulterer i kort med rød, gul og grøn farve til skovejer og entreprenør. Rød er 'no-go', gult tager man en snak om, og grøn kan man gå i gang med. BEOF er bundet til SPB-aftalen, fordi værket er så stort.

Karsten Raae holdt herefter oplæg om flisproduktionen på Bornholm med udgangspunkt i rapporten udarbejdet i 2011.

Karsten redegjorde for, at BEOF årligt har brug for 75.000 tons flis. I forbindelse med flisproduktionen er der et forbrug (til transport mv), som er forurenende. Derfor er det relevant at se på, hvordan man får den størst mulige andel med kort transport, hvilket vil sige den størst mulige andel fra Bornholm.

Karstens vurdering på baggrund af rapporten er, at der på lang sigt er 50.000-60.000 tons flis/år til rådighed på Bornholm. Ud over dette kommer gavntræ og brændetræ. Det vil sige, at det kun er mængden af restproduktet fra tyndinger og afdrifter, som kan flises, som indgår i tallet. Karsten gør opmærksom på, at tallet er beregnet med udgangspunkt i det skovareal og den skovdriftsform, der var på Bornholm på det tidspunkt, hvor rapporten blev udarbejdet i 2011. Men ændringer i politikker og pris har indflydelse på, hvor meget træ der reelt er tilgængeligt.

Karsten vurderer, at der på kort sigt, det vil sige inden for de næste 5-10 år, er en større mængde restprodukter, som kan flises, fordi de store plantager er hugstmodne nu. På kort sigt vurderer han endvidere, at man i de private skove kan øge produktionen med 50 %.

Klaus Vesløv/BEOF supplerede med, at BEOF i 2017 og 2018 har anvendt henholdsvis lidt over og lidt under 50.000 tons flis fra Bornholm, hvilket dermed stemmer nogenlunde med Karsten Raaes vurdering af den tilgængelige mængde flis. Der bliver importeret flis til Bornholm til at dække det resterende behov. Der bliver ikke skibet flis fra Bornholm.

Søren Friese/Naturstyrelsen Bornholm bemærkede, at det tal, der i rapporten anvendes som arealet af statens skove, er for stort. Endvidere bemærkede Ole Holm Pedersen/NMF, at private på Bornholm ejer ca. 8000 ha skov, og at det derved er en større andel, som er privat, end hvad der er angivet i undersøgelsen.

Karsten Raae vurderede, at det totale skovareal ikke har ændret sig væsentligt, men at fordelingen mellem privat og offentlig skov er ændret. Han vurderer dog, at det ikke rækker væsentligt ved rapportens konklusion.

Karsten redegjorde som Steffen for de tre typer af bæredygtighedskrav.

- Skovloven. En af verdens bedste skovlove. Hvis man overholder den, er det egentlig godt nok – det vil sige bæredygtigt.
- PEFC- og FSC-certificeringer topper op.
- SPB sætter trumf på. Hvis man allerede er PEFC- eller FSC-certificeret, tæller det også for SPB. Skovdyrkerne er en SPB-certificeret leverandør.

Karsten understregede, at flisproduktionen ikke går ud over produktionen af gavntræ. Man får en højere pris for at sælge træ som gavntræ end som flis. Flisen er et restprodukt, som bl.a. kommer fra tyndinger. Når man tynder, vokser resten af træerne det mere. Den stående vedmasse falder derfor

ikke, selv om man tager flis ud ved tyndinger. Vedmassen falder først, hvis man tager skovarealer ud til andre formål.

Der er, som det fremgår af tallene, et gab mellem, hvad der kan produceres på Bornholm, og hvad behovet er. Karsten Raae vurderer, at flisproduktionen på Bornholm har betydning for øens økonomi og klima. Afbrændingen af flis betyder, at fossile brændstoffer er faset ud og erstattet af vedfarende energikilder. Det er også godt for den bornholmske økonomi, idet det giver arbejdspladser og mere rettidig tynding i private skove, som bevirker, at skovdriften øges.

Karsten stillede spørgsmålet, om flisproduktionen på Bornholm kan øges, så Bornholm selv kan levere den nødvendige mængde flis? Regeringen har netop vedtaget en ny klimaplan med fokus på øget skovrejsning. Det er dog spørgsmålet, om denne er så relevant her på Bornholm, hvor vi har meget skov i forvejen. Man kan også anvende andre skovdyrkningsmodeller. F.eks. kan ammetræer i nye beplantninger plantes i fremtidige spor og tages ud på tidligt tidspunkt for at blive til flis. Der er også forsøg med at lave rodflis.

Karsten formulerede til slut følgende spørgsmål, som han vurderer som centrale at kunne blive enige om:

- Hvor megen flis der er brug for?
- Hvor den skal komme fra?
- Hvor stor en produktion skovejererne kan og vil garantere?
- Accept af hvornår produktionen kan betragtes som bæredygtig?
- Og så må den rigtige pris til hver en tid findes

Der var herefter en åben drøftelse med mange spørgsmål til Karsten Raae og til Klaus Vesløv/BEOF.

Christian Prip/DN-Bornholm: DN mener nu, at afbrænding af flis skal udfases som energiform. Den diskussion er der forskellige holdninger til. Det er en vigtig diskussion også på Bornholm – skal vi blive ved med at brænde flis af?

Karsten Raae vurderede, at man vil fortsætte med flisafbrænding 15-25 år endnu med de investeringer, der er foretaget. På længere sigt vurderer Karsten, at flisen ikke længere skal brændes af men i stedet bruges som råstof til andre produkter – f.eks. tøj (viskose), som f.eks. kan erstatte bomuld, flybrændstof, som der foregår forskning i, eller som erstatning for stål og beton i byggeri.

Klaus Vesløv/BEOF: Er enig med DN i, at afbrænding af biomasse ikke er noget, man skal fortsætte med. BEOF regner med 13 år endnu i forhold til afskrivning af anlægget. Men man skal have noget, der står i stedet, før man kan undvære biomassen, og det har man ikke endnu. Flis er en trædesten på vejen, men man ved ikke endnu, hvor vejen ender.

Klaus Vesløv vurderede, at vi kommer til at se en faldende efterspørgsel på flis gennem de næste 8-10 år, men at flisen som restprodukt stadig vil være der, og at vi så må tage en diskussion om, hvad der skal ske med flisen.

John Jespersen/Bornholms Miljø- og Energiforening bemærkede, at afbrændingen af flis vil stoppe inden for en årrække, men at forbruget af flis formodentligt ikke vil stoppe, idet det kan bruges til andre formål.

Kåre Kristiansen/DOF påpegede, at afbrændingen af flis ikke nedbringer CO₂-udledningen, som vi skal.

Karsten Raae erkendte, at afbrændingen af flis i sig selv blot giver et nul, men at det skubber kul ud af markedet, og at vi lige nu ikke har mulighed for at lave nok vindmølle- eller solcelleenergi og lagre den, som kunne være alternativet til flis.

Klaus Vesløv/BEOF: Ørsteds projekt (forslag om en kæmpe vindmøllepark ud for Bornholm) er tidligst realistisk i 2030. Ind til da skal vi bruge biomasse og bruge den så fornuftigt som muligt.

Der blev spurgt til, om afbrændingen af flis på Bornholm er CO₂-neutral?

Karsten svarede, at der på Bornholm som i resten af Danmark og også Europa foregår en ophobning af vedmasse, idet der hugges mindre end tilvæksten.

Kåre Kristiansen/DOF spurgte, om hensynet til biodiversitet kan kombineres med flisproduktion?

John Jespersen/ Bornholms Miljø- og Energiforening spurgte, hvor stor en flismængde der ligger i 'landskabsflis' forstået som flis, som kommer ud af landskabspleje f.eks. ved rydning på Hammerknuden.

Søren Friese/Naturstyrelsen svarede, at hvad angår Hammerknuden, er planerne, at denne mere skal ligne et steppelandskab, hvilket vil sige, at den ikke skal ryddes for kraftigt. Men i de skove, som det er besluttet, at Naturstyrelsen skal lade stå urørt, vil der i indfasningen blive hentet meget træ ud. Dette skyldes, at naturlig skov er påvirket af forstyrrelser, og man kan skabe en slags forstyrrelse ved at tage biomasse ud, inden skoven overgår til urørt skov. En del af den biomasse, der tages ud, kan blive til flis, hvorfor hensyn til biodiversitet og flisproduktion i denne sammenhæng kan kombineres.

Leif Olsen: Det er et vigtigt emne med mange facetter, herunder økonomi, landskab og natur. Kommunen driver skov af hensyn til natur, naturoplevelser og biodiversitet, men selvfølgelig drives skoven også som skovdrift. Regner alligevel stadig med, at der vil blive lavet skovrejsningsprojekter af hensyn til grundvand, vandløb, udtagning af mindst rentable jorder osv. Men det tager lang tid, og det er vigtigt at få snakket om det. Det bliver interessant at se, hvad der sker på nationalt plan.

Jens Koefoed/Bornholms Landbrug & Fødevarer bemærkede, at spildvarme fra virksomheder bør kunne bruges anderledes og ikke bremses af lovgivningen.

Steffens og Karstens oplæg er vedlagt referatet.

6. Orientering om vandplansprojekter, nyt vandråd og nyt regulativ for Byåen (O)

Orientering om status for arbejdet med vandplansprojekter, nyt vandråd for Bornholm samt nyt regulativ for Byåen ved Tine Kent Egedal, Center for Natur, Miljø og Fritid.

Vandplansprojekter

Tine gjorde i sit oplæg indledningsvist rede for baggrunden for vandplansprojekterne. Vi er nu godt inde i anden planperiode 2015-2021. Kommunen nåede ikke at gennemføre alle indsatser i første planperiode 2009-15, hvorfor disse indsatser derfor er overført til denne periode.

Vandplanerne handler om, at vi skal gøre en indsats for at forbedre det danske vandmiljø. Baggrunden er EU's vandrammedirektiv. I Danmark er 19.000 km vandløb målsat med et mål om at opnå god økologisk tilstand. Overordnet handler det om, at der ikke skal ske en forringelse og gerne skal ske en forbedring af den økologiske tilstand. Centralt er også, at der administrativt er en struktur for, hvad der skal til herunder overvågning og planlægning.

I Danmark er vandrammedirektivet udmøntet i lov om vandplanlægning. I loven står, at der skal fastlægges et indsatsprogram. Bornholm er både sit eget vandområdedistrikt og sit eget hovedvandområde.

Miljømål er fastsat i Lov om vandplanlægning. Målet er, at alle overfladevandområder skal opnå god økologisk tilstand. Miljømålene er nærmere beskrevet for hvert vandløb.

Man overvåger tilstanden ud fra målinger af smådyr, fisk og vandplanter. Tilstanden er opgjort samlet for vandløbene. Nogen af de bornholmske vandløb har høj tilstand, andre god, moderat, ringe eller dårlig. Det vil sige en blanding af det hele.

Den faktiske tilstand ude i vandløbene forbedres gennem bl.a. vandløbsrestaurering. Tine og Ole Holm Pedersen samarbejder – Tine står for den administrative del og Ole for den praktiske del. Kommunen har også en indsats for begrænsning af spildevandsudledningen.

Hovedparten af de indsatser, som indgår i vandplanerne for de Bornholmske vandløb er fra første planperiode. Hovedparten af disse drejer sig om genåbning af rørlagte strækninger. To indsatser er fra anden planperiode omhandlende omlægning af vandløb ift. spærringer (mølledamme). For hver indsats skal kommunen først søge om tilskud til forundersøgelser, som skal laves. Forundersøgelsen er gennemført for alle projekter. Herefter skal kommunen søges tilskud til gennemførelse af indsatsen. Status er at tre indsatser på Bornholm er gennemført og afsluttet. To projekter fra første planperiode skal gerne afsluttes inden næste planperiode. Det ene skal dog måske søges forfra, da tilsagnsperioden er udløbet. To projekter i Øle å fra anden planperiode afventer myndighedstilladelser. Resten af indsatserne er blevet fritaget for gennemførelse, idet de er blevet vurderet for dyre i forhold til nogle givne parametre.

Indsatserne finansieres af EU/staten, og kommunerne kan søge penge og få 100 % dækning, hvis projekterne lever op til fastsatte kriterier.

Der har været en del modvind i processen. Der er lang administrativ vej fra indsatsprogram til gennemført projekt. Endvidere er det svært at overholde fastsatte kriterier f.eks. i forhold til maksimal promille på fald og længden af opstrøms vandløbsstrækninger. Her adskiller forholdene på Bornholm sig fra resten af landet.

Vandråd 2019-20:

Kommunen skal udarbejde forslag til indsatser til den kommende vandområdeplan for 2021-2027, og kommunen skal i den forbindelse oprette et vandråd, hvis der er interesse for det. Der har været interesse for at oprette et vandråd på Bornholm, og det er netop blevet etableret primo december med 10 medlemmer.

Vandrådet skal være rådgivende for kommunen. En vandrådspakke fra Miljøstyrelsen beskriver rådets opgave.

Første møde i vandrådet på Bornholm vil blive afholdt i januar, og rådets arbejde skal afsluttes i juni.

Christian Prip/DN stillede spørgsmål vedrørende kommunens rolle i forhold til det kystnære hav. Tine svarede, at de indsatser, som er blevet præsenteret på mødet i dag, har handlet om vandløb. Men kystvand er også en del af vandplanerne, og fokus på det kystnære hav vil blive styrket i næste planperiode. Denne del af vandplanerne hører overvejende ind under spildevand, hvor der er fokus på at nedbringe udledningen af bl.a. kvælstof. Tilstanden i vandløbene påvirker dog også tilstanden i det

kystnære hav. Hvis vandløbene eksempelvis udleder et højt niveau af næringsstoffer, vil det kystnære hav også være påvirket af dette. Når vi taler om recipienterne skal der tænkes helhedsorienteret.

Tines oplæg kan ses vedlagt referatet. Det bemærkes, at der i sidste del af oplægget er flere slides, som uddyber arbejdet med vandrådet, samt to slides om det kommende regulativ for Byåen, som grundet manglende tid desværre ikke blev gennemgået på mødet. Oplægget kan imidlertid læses selvstændigt.

7. Oplæg om 'Kompenserende tiltag over for sommerudtørring af vandløb til gavn for biodiversitet og havørredbestand' ved Sportsfiskerne/Vandpleje Bornholm (O)

Sportsfiskerne/Vandpleje Bornholm havde foreslået et punkt på dagsordenen vedr. sommerudtørring af de bornholmske vandløb, og Henrik Sparholt fra Vandpleje Bornholm havde tilbudt at holde et oplæg.

Punktet udgik, da oplægsholder Henrik Sparholt blev forhindret i at deltage i mødet. Punktet udsættes til et senere møde.

8. Kort orientering om kommunens naturpleje og status for biodiversitetspuljen (O)

Ved Ole Holm Pedersen, Center for Natur, Miljø og Fritid.

Punktet udgik, da der ikke var mere tid. Punktet udsættes til næste ordinære møde.

9. Eventuelt

Der var intet under eventuelt.